

טוב ציפור קוליברי אחת ביד אבל לא על שטר!

מאת: פנחים בר-זאב

בשנת 2000 הכנס הבנק המרכזי של אנגליה – Bank of England – למחוזר את השטר הנוכחי בערך 10 לירות סטרלינג, המוקדש לחוקר הטבע צ'ארלס דארווין (1809-1882), אבי תורת האבולוציה. אחד מרגעי השיא של הקירירה של דארווין הייתה הצרפתו למסע מחקר מקיף של הגיאולוגיה והטבע מסביב לעולם. במסעו על הספינה "ביגל" שנערך כחמש שנים מ-1831 עד 1835 חקר דארווין לעומק את עולם החי והצומח של חוף דרום-אמריקה, ובפרט של איי גלאפגוס ליד חופה של אקוודור. תוצאות מסעו ומחקריו שפורסמו לראשונה בספרו "המסע של הביגל" היו היסוק העיקרי לגיבוש תורת האבולוציה שראתה אוור בספרו "מוצא המינים" בשנת 1859. ספר זה הפך אותו בין לילה לאחד המדענים המפורסים בכל ההיסטוריה. בשנת 2002 הוכרז צ'ארלס דארווין במשאל-עם של ה-BBC למספר 4 בראשימת "הבריטים הגדולים ביותר בכל הזמנים", אחרי המדינאי האנגלי וינסטון צ'רצ'יל, מהנדס הרכבות איסמברד ברונל... והנסיכה דיאנה; אך לפניו ויליאם שייקספיר, איזיק ניוטון והמלכה אליזבת הראשונה.



עם זאת הפחלה תורה האבולוציה לאחת התיאוריות המדעיות השנויה ביותר במחלוקת עד עצם היום זהה. תורתו של דארווין עותה וסולפה על ידי "מדענים" גרמניים כבר במאה ה-19 נוצלה על ידי המשטר הנאצי במטרה להוכיח את קיומו כביכול של "הגוז הארי עליון" מול גזעים נחותים, והשאר היסטוריה. בגב השטר מופיעים דיווחו של צ'ארלס דארווין, הספינה "ביגל" וכלים ששימשו אותו בחקריו, וכן ציור של ציפור הקוליברי (hummingbird) שלכורה (trochilidae) במחקריו באמריקה.

גאלאפגוס. בשנת 2009 חוגגת בריטניה מעתיים שנה להולדתו, וההכנות לאיירוו זה ככל הנראה העירו מספר חוקרי טבע ועיתונאים מתרדמתם של שנים, בטוענם כי חלה טעות ענקית בעיצוב גב השטר: ציפור הקוליברי שמעטרת במלוא תפארתה את השטר אינה מצויה כלל באי גאלאפגוס! יתר-על-כן, דארווין כלל לא חקר ציפורים ממשפחחת הקוליבריים במסעו מסביב לעולם; לא באיזוריהם אחרים בדרום-אמריקה, ולא בשום מקום אחר לאורך מסלול מסעו מסביב לעולם ולראיה, ציפור זו אינה מוזכרת כלל באף אחד מספרי ומחקרים.

כיצד הגיעו ציפור הקוליברי לצד הגב של שטר ה-10 לירוט סטרליינגן? דארווין אכן חקר משפחות ציפורים שונות במסעו ובפרט באי גאלאפגוס, כמו ציפורים ממשפחחת החיקינאים (*mimidae* – *mockingbirds*) וציפורי דרוור (*passerine* – *finches*), אך המרחק הزواולוגי בין ציפורים אלו לבין הקוליברי על השטר הינו רב, לטענת פרופסור סטיב ג'ונס מהקולג' האוניברסיטאי בלונדון. הפרופסור לבiology*idiobiologists*.



אף הרחיק נכתב במאמר בעיתון *Observer* הלונדוני בנובמבר 2008, באומרו כי החלטת הבנק המركزي לאיר את השטר עם ציפור קוליברי הייתה "שטוות" ושה"השטרות בהם אנו נתונים את אמונה במספרים לנו שקרים על האבולוציה". פנייתו של פרופסור ג'ונס לדבר בביולוגיה ידי ביולוגים.

אז מדוע בחר מעצב השטר דזוקא בציורו הקוליברי ולא באחד הזנים האחרים שהוחכרו לעיל? "אולי המיעקב פשוט היה חובב ציפורי קוליברי", הגיב הפרופסור בזילול, "כל סיפור הקוליברי מבוסס על פיקציה!" הטעות האיומה על גבי השטר בערך 10 לירוט סטרליינגן זכתה לפרסום שווה שנים לאחר הנפקתו. אולם, כדי המקורה יזכה צ'רלס דארווין לשיקום כבודו האבוד ממש בימים אלה, כי ב-2009 חוגגת בריטניה 200 שנה להולדתו. ו-150 שנה לפרסום ספרו "מוצא המינים". לכבוד מעמד חגיgi זה נערכות תערוכות על חייו ופועלו בכל רחבי הממלכה המאוחדת, ולנו האספנים מחכה הפתעה נומיסמטית: הנפקת מטבע מוחזר זו-מתכתית בערך 2 לירוט סטרליינגן המוקדש לדארווין והנושא את דיזוקנו מצד הגב. לצד מופיעה דמותה של hominoid, קרובה משפחה שלנו – לפי תורת האבולוציה.

מדוע קוֹף? אולי למי מעתינו שפה בסרט "משפט הקופים" עם ספנסר טרייסי (1960) יש תשיבות?